

Joan de Joanes reviu l'any 2000

El Museu de Belles Arts de València ha reunit en una exposició gairebé tota l'obra del pintor Joan de Joanes, l'artista més representatiu del renaixement valencià. En total es poden veure més de cent obres procedents de col·leccions institucionals i particulars.

RAFA GIL

El director del Museu de Belles Arts de València, Fernando Benito, és també el comissari d'aquesta exposició. La mostra dona una nova visió de l'artista Joan de Joanes i de la seua obra.

Fins el proper 26 de març es pot visitar al Museu de Belles Arts de València una gran exposició que ha reunit gairebé l'obra completa del pintor valencià més popular, dins i fora del País Valencià, després de Sorolla. Es tracta de Joan de Joanes, nascut a la capital valenciana cap al 1510 i mort a la Vall d'Albaida, l'any 1579, quan es treballava en els retaules, que encara es conserven *in situ*, acabats pels seus fills, de la parròquia de la vila reial de Bocairent. Va ser fill de Vicent Macip, el pintor que tanca l'època gòtica i incorpora els ensenyaments dels italians renaixentistes vinguts a València enviats pels papes Borja Calixt III i Alexandre VI. La influència del pare, al costat del qual va començar a treballar, i la de l'obra dels Hernandos, els pintors hispànics deixebles de Leonardo da Vinci, autors de les pintures de les portes del retaule de la seu valentina, seran definitius en la formació del jove Joan Macip que els

contemporanis i la posteritat coneixeran com Joan de Joanes.

El professor Fernando Benito Doménech, director del Museu de Belles Arts de València, és el comissari d'aquesta magna exposició que vol ser una nova visió de l'artista i de la seua obra.

—*Qui va ser Joan de Joanes?*

—Va ser el pintor més important de València, i de tots els regnes peninsulars de la monarquia dels Àustries, durant el renaixement, l'únic amb un nom que va travessar les fronteres del nostre país. Era conegut a Itàlia encara durant el segle XVII, cosa que no passa amb cap altre pintor hispànic, tret dels casos de Velázquez o Ribera. És un cas únic en el panorama valencià del cinc-cents. Però actualment és un gran desconegut, perquè només es coneixen entre el gran públic, i fins i tot entre els especialistes, els quadres que hi ha al Museu del Prado: la Cena i el retaule de la parròquia de Sant Esteve de València que es va emportar Carles IV arran de la seua visita a València l'any 1804. Per això aquesta exposició es presenta com una recuperació total.

—*Quines són les característiques de la seua pintura?*

—Són les pròpies d'un renaixement autòcton valencià. Joanes supera tots els pintors hispànics del seu temps. És el pintor que millor va saber dominar el color del seu segle. Presenta un univers "rafaelesc" que possiblement va adquirir en un viatge a Itàlia. Siga com siga, va ser un home molt culte i molt ben relacionat amb la noblesa valenciana, on destacava la família Vich, posseïdora d'una magnífica col·lecció de pintura italiana portada per Jeroni Vich, l'ambaixador de Ferran el Catòlic a Roma. En un principi es mostra seguidor del món del seu pare, però ràpidament el renova amb la influència, a més de les obres de Rafael, de les de Sebastiano del Piombo, tot creant uns codis icònics que formen un univers personal de cares i d'actituds, una recreació del món pintada al seu gust molt coherent. Tant, que ha estat difícil determinar-ne l'evolució. Però a partir d'ara, amb tots els quadres nets i restaurats, el panorama se'ns aclareix de forma notable.

—*Quin és el paper que va representar Joanes en la pintura valenciana?*

—Un paper determinant en tota la pintura valenciana del segle XVI. És curiós que, des de l'arribada del renaixement a València amb la vinguda dels Hernandos, que abandonen la ciutat el 1515, Joanes és el creador d'un estil nou, propi, que ja s'insinua en el retaule de la catedral de Sogorb, a l'Alt Palància, on fa d'ajudant del seu pare. Aquest estil es consolida després a València on va marcar unes pautes que tingueren una colla de seguidors, "els joanescos", que omple tota la centúria. Amb l'arribada de l'arquebisbe Joan de Ribera, un andalús amb gustos ja manieristes, els de la pintura que s'estilava a Itàlia en temps de Pius V, ja a les portes del segle XVII, canvia el panorama. El testimoni l'atrepleguen els pintors Sarinyena i els Ribalta, pare i fill. Joan de Joanes mor el 1579 i l'últim quart del segle l'omplen els seus deixebles, ja de capa caiguda, i els nous valors promocionats pel patriarca Ribera fins l'arribada del català Ribalta a València l'any 1600, que obre les portes del barroc. Amb Joan de Joanes acaba el renaixement.

—*Parlem de l'exposició del Museu de Belles Arts de València...*

—Presentem totes les pintures reconegudes de Joan de Joanes que hi ha al món, tret de set. Són més d'un centenar d'obres. Quadres sobre taula, retaules sencers que s'han recompost a l'espai sota la cúpula d'entrada al museu. Hem pogut ajuntar peces que estaven escampades per diversos països. S'han restaurat el conjunt joanesco de la parròquia de Sant Nicolau, l'església de València que és el lloc que més pintura té de Joanes: tres retaules i alguns quadres solts que ara, alliberats de la stutja secular dels ciris, llueixen de bell nou amb l'esplendor original i ens retornen una emoció que havien perdut. Ha estat com una resurrecció. Hi ha també un retaule complet d'Onda, a la Plana Baixa; un altre de Sot de Ferrer, a l'Alt Palància; tota la sèrie dels bisbes i arquebisbes de València que va pintar Joanes; dos quadres del Prado; un altre d'Itàlia, del museu d'Udine; un altre de Tucson, a Arizona; un retrat d'Alfons V el Magnànim, de col·lecció particular... És excepcional haver pogut reunir tot aquest material i el resultat és formidable. Produeix una autèntica delectació poder ajuntar pràcticament tota l'obra conservada del pintor.

—*Podem parlar d'un nou Joanes, un "Joan de Joanes-Any 2000"...*

—Doncs, sí. Podem parlar d'un Joan de Joanes definitiu. Ara, jo vull assenyalar una cosa important: el catàleg que s'ha editat és més que el de l'exposició. L'hem plantejat com un "corpus" complet de tota l'o-

bra de Joanes. De tots els treballs que en les fonts antigues s'atribuïen a ell, que serien d'ell o s'han perdut. Coses que passaren a l'estranger, a França, arran de la guerra de Napoleó, obres que potser estan en col·leccions particulars i no saben que són de Joan de Joanes, que tenen atribucions equivocades. A partir d'ara, gràcies a aquest catàleg, donat que tenim les mides de moltes d'elles gràcies als inventaris antics, poden tornar a una autèntica atribució. A més a més, en un apèndix, hem arreplegat l'obra del seu fill perquè no hi haja confusions. Així, després de l'exposició dedicada al seu pare Vicent Macip l'any 1997 i amb la catalogació de l'obra del fill Vicent Macip, tenim l'obra de Joan ben definida i completa i estudiada aquesta família de pintors valencians.

—*Vol dir que, amb la complementària exposició*

"Joanes va fer un paper determinant en la pintura valenciana del segle XVI. És el creador d'un estil propi, nou, que després va marcar les pautes d'un grup de seguidors que omplen tota la centúria."

RAFA GIL

i estudi sobre els Hernandos, tenim clar per primera vegada un segle gloriós de la pintura valenciana?

—Exactament. Tenim ja pràcticament clar tot el segle XVI. Faltaria precisar només alguns detalls sobre Pau de Santo Leocadio, treball que esperem enllistir pròximament, i només restaria alguna cosa menor com és el cas de fra Nicolau Borràs, seguidor de Joanes, però ja de segon ordre. Aquesta mostra d'ara al Museu de Belles Arts de València enllaçaria amb l'exposició sobre "Els Ribalta i el seu temps" que presentàrem a la Llotja de València l'any 1987 que ens col·locava ja en el segle XVII. Tenim, doncs, després de la identificació de Vicent Macip amb el 'Mestre de Cabanyes' i de l'atribució a Joan de Joanes de moltes obres que es pensava que eren del seu pare, una lectura de la pintura valenciana del renaixement i el barroc bastant completa.

Una de les obres exposades al Museu de Belles Arts. La mostra recull més de cent treballs procedents de col·leccions particulars i institucionals.

Toni Mestre